

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 46 Volume: 9 Issue: 46

Ekim 2016 October 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TÜRKİYE'DE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİNDE ÖNCÜ BİR KURUM: URFA ERKEK SANAT ENSTİTÜSÜ
AN INSTITUTION PIONEERING IN IMPROVING VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION IN TURKEY: URFA INSTITUTE OF ARTS FOR BOYS

Gülşah ESER*
Abdullah ORAK**

Öz

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırılmasında öncü olan kurumlar arasında Erkek Sanat Enstitüleri’nin önemli bir yeri vardır. Başta Ankara olmak üzere yurdun dört bir yanına yayılan bu Enstitüler, Cumhuriyet’in hedeflemiş olduğu sanayileşme hamlelerinin gerçekleştirilmesinde o dönemde tam da ihtiyaç duyulan kalifiye teknik elemanı yetiştirme görevini üstlenmiştir. Aynı zamanda hedeflenen yurttaş profilinin oluşturulmasında da tıpkı Cumhuriyet’in diğer okulları gibi aracı bir rol oynamıştır.

Bu araştırmada, 1944 yılında Urfa Erkek Orta Sanat Okulu adıyla açılan ve daha sonra Urfa Erkek Sanat Enstitüsü adını alan okulun Urfa’nın sosyo-kültürel yaşamına etki ve katkılarının değerlendirilmesine çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Mesleki ve Teknik Eğitim, Erkek Sanat Enstitüleri.

Abstract

Institutes of Arts for Boys occupy an important place among the institutions which pioneer in spreading vocational and technical education in Turkey. These Institutes which became wide-spread all around Turkey took upon themselves the responsibility of training the qualified technicians who were highly in demand in that period of time in order to realize the industrialization ideals the Republic had intended. Moreover, they played an intermediary role just like the other schools of the Republic in creating the intended citizen profile

This study tries to touch upon the effects and contributions of the school which was first opened as Urfa Middle School of Arts for Boys (Urfa Erkek Orta Sanat Okulu) in 1944 and later renamed as Urfa Institute of Arts for Boys (Urfa Erkek Sanat Enstitüsü) on the socio-cultural life of Urfa.

Keywords: Urfa, Vocational and Technical Education, Institutes of Arts for Boys.

Giriş

Erkek Sanat Enstitüleri, Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin gelişmesine ve yurdun ihtiyaç duyduğu kalifiye teknik elemanın yetiştirilmesine öncülük eden kurumlar arasındadır. Bu Enstitüler, Türkiye’nin birçok yerinde açılmış olmalarına karşın bunları genel ya da müstakil olarak ele alan çalışma sayısı son derece yetersizdir. Hatta aynı kuldarda yer almalarına rağmen Erkek Sanat Enstitüleri’ni konu alan çalışmaların Kız Enstitüleri’ni konu alan çalışmalardan daha az sayıda olduğunu belirtmek gerekir.

2016 Yılı Temmuz ayı itibarıyla Erkek Sanat Enstitülerini konu alan tek tez Niyazi Kocakaya’nın “Niğde Erkek Sanat Enstitüsü ve Meslek Liseleri (1944-2000)” başlıklı Yüksek Lisans çalışmasıdır (bkz.: Kocakaya, 2007).

Doğrudan Erkek Sanat Enstitüleri’ni konu alan kitaplara ise *Erkek Orta Sanat Okulları ve Erkek Sanat Enstitüleri* (bkz.: Oran, 1952) ve *Erkek Sanat Enstitüleri* (bkz.: Erkek Sanat Enstitüleri 1960) adlı kitaplar örnek gösterilebilir. Konuyla ilgili ulaşılabilen ve doğrudan bir Erkek Sanat Enstitüsü’nü konu alan tek özgün makale ise Burak Asiliskender’in “Yaşayan Bir Cumhuriyet Mirası Örneği Olarak Kayseri Erkek Sanat Enstitüsü” başlıklı çalışmasıdır (bkz.: URL-1).

Araştırma konusu kapsamında yapılan incelemelerde Urfa Erkek Sanat Enstitüsü’nü konu alan müstakil bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Tıpkı diğer Enstitüler gibi Urfa Erkek Sanat Enstitüsü’nün de herhangi bilimsel bir çalışmaya konu olmaması literatürde önemli bir boşluk oluşturmuştur. Literatürde oluşan bu boşluktan hareketle Urfa Erkek Sanat Enstitüsü temel alınarak bu okulun Urfa’nın sosyo-kültürel yaşamına etki ve katkılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Cumhuriyet Arşivleri’ndeki belgelerden yararlanmak istenilmişse de mevcut belgeler içerisinde konuyla ilgili herhangi bir belgeye rastlanılamamıştır. İncelenen kurumun bir okul olmasından dolayı o okulun devredildiği diğer kurumlar ya da dönüştürüldüğü okullar araştırılarak Urfa Erkek Sanat Enstitüsü’ne ilişkin arşivin bugün Şanlıurfa ilinin Merkez Haliliye ilçesinde yer alan “Urfa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” arşivinde olduğu tespit

* Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, gulsaheser@harran.edu.tr

** Tarihçi, abduallahorak123@gmail.com

edilmiştir. İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma izni alınarak okul arşivinde araştırma yapılmış ve Urfa Erkek Sanat Enstitüsü dönemine ait şu kaynaklara ulaşılmıştır:

- Öğretmen ve Memur Sicil Defteri,
- Diploma Defterleri,
- Sınıf Geçme Defterleri,
- Öğrenci Kütük Defteri,
- Şeref Defteri.

Bu kaynaklardan elde edilen bilgiler çerçevesinde makalede eğitim-öğretim, kadrolar ve öğrenciler konularında mevcut bilgiler detaylandırılmakla birlikte defterlerdeki el yazılarının bazı yerlerde silik ve karmaşık olması ad ve soyadların okunuşlarını zorlaştırmıştır. Bu durum da kadroların belirlenmesinde problem yaratmıştır.

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün açılışı, faaliyetleri ve toplum tarafından nasıl görüldüğüne ilişkin bilgi edinebilmek amacıyla dönemin yerel basını taranarak *Yenilik*, *Demokrat Urfa*, *Demokrat Türkiye* ve *Akgün* gazeteleri incelenmiştir.

Elde edilen bilgiler ışığında, çalışmanın yıl aralığı 1944-1950 olarak belirlenmiştir. Bu aralığın belirlenmesinde arşivde yer alan bazı kaynaklarda 1950 yılı sonrasına ilişkin verilerin yeteri kadar olmayışı da etkili olmuştur.

Bu araştırmada Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün tarihine birçok bilgi ve belgenin sentezlenmesi ışığında değinilmeye çalışılmış ve çalışmada ilk olarak Erkek Sanat Enstitüleri'nin tarihsel gelişimi incelenmiştir.

1. Erkek Sanat Enstitüleri'nin Tarihsel Gelişimi

Erkek Sanat Enstitüleri, Türkiye'de mesleki ve teknik öğretimin yaygınlaştırılmasında ve geliştirilmesinde önemli katkıları olan eğitim kurumları olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak XIX. Yüzyılın ikinci yarısından sonra yaygınlaşmaya başlanan bu enstitülerin ilkinin Mithat Paşa¹ açmıştır (Teknik Öğretim Hakkında Rapor, 1941: 15).

Mithat Paşa'nın, 1860'lı yıllarda Niş'te Islahhane adı altında erkeklere mahsus bir sanat okulu kurduğu bilinmektedir. Hatta Mithat Paşa'nın kurduğu bu okul emsal teşkil etmiş ve birçok vali bu okulu örnek alarak kendi görev yaptıkları yerlerde bu gibi okullar açmıştır. Bu okulların masrafları ise vilayetlerde oluşturulan komisyonların kararları uyarınca düzenlenmiştir. Buna göre bu komisyonlar okul giderlerini karşılayabilmek amacıyla han, dükkan, değirmen, tarla ve çiftlik gibi vakfiyeleri belirlemiş ve buralardan sağlanan gelirlerle okulun idamesi sağlanmıştır (Özalp, 1956: 49).

Uzmanlaşma açısından bakıldığında ise bu okullarda öğrencilere; çuhacılık, araba yapıcılığı, müretteplik, litoğraflık, kunduracılık, terzilik, debbağlık ve külâhçılık gibi sanat sayılabilecek mesleklerin öğretildiği dikkati çekmektedir. II. Meşrutiyet döneminde ise bir kısım okullardaki meslek şubelerine; demircilik, marangozluk, dökümcülük, modelcilik gibi kısımlar da ilave edilmek suretiyle bir taraftan el sanatlarında çalışacak sanatkârlar yetiştirilmiş, diğer taraftan da mevcut birkaç fabrikanın bir kısım teknik eleman ihtiyacının teminine çalışılmıştır (Özalp, 1956: 49).

Islahhaneler daha sonraki yıllarda Mekteb-i Sanayi adını almıştır. Bu kurumlarda belirlenmiş bir öğretim süresi ve sınıf teşkilatı tespit edilmiş olmasına rağmen birçoğunda belli bir süre teşkilatı yoktur (Özalp-İrmak, 1961: 6). 1913 yılında yürürlüğe giren *İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu*'ndan sonra bu kurumların masrafları vilayet bütçelerinden ödenmeye başlanmış ve bu suretle bu kurumların işleyişi önceki yıllara nispeten istikrar bulmuştur denilebilir. Bütçenin yanı sıra yönetmelik ve öğretim programlarının da düzenlenmesi daha disiplinli bir kurum yapısının oluşturulmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte,

¹ 1822 yılında İstanbul'da doğmuştur. Doğumunda kendisine Ahmet Şefik adı verilmiş olup, 10 yaşında iken Kuran-ı Kerim'i hafz ettiği için "Hafız Şefik" olarak tanınmıştır. 1834 yılında babasının Vidin naipliğine atanması üzerine Vidin'e giderek orada bir yıl kalmış ve kitabet dersleri almıştır. Ertesi yıl tekrar İstanbul'a dönmüş; Hariciye Nazırı Akif Paşa'nın yardımıyla Divan-ı Hümayun kaleminde göreve başlamıştır. Burada altı ay içerisinde divan yazını öğrenen Ahmet Şefik'e kaleimde başarılı olan katiplere verildiği üzere "Midhat" mahlası verilmiştir. 1836 yılında babasının Lofça kadılığına tayin edilmesi sebebiyle ailesiyle beraber Lofça'ya gitmiş, orada İran'ın ünlü hocalarından olan Şeyh Safa Efendi'den Farsça öğrenmiştir. İstanbul'a geri döndükten sonra ünlü hocalardan Araçça, Farsça, mantık, fıkıh ve Acem edebiyatı dersleri almıştır. Kalem'deki görevine devam etmiş ancak geçim sıkıntısı çekmesi nedeniyle 1844'te Şam Tahrirat Katipliği yardımcılığı göreviyle Şam'a gitmiştir. Şam'daki görevi esnasında 1843'te haccanlık, 1844 yılında da Rabia ve ardından salise rütbesine yükselmiştir. Daha sonraları katiplik, memurluk gibi çeşitli görevlerde bulunmuş; özellikle Meclis-i Valâ'da memur olarak çalıştığı dönemde kendi gayretiyle Fransızca öğrenmiştir. Bir müddet Avrupa'da bulunmuş ve memleketine döndüğünde yapmış olduğu başarılı çalışmalarından dolayı kendisine "Paşa" unvanı verilerek "Vezir" rütbesiyle Niş (Pereken) valiliğine atanmıştır. İlerleyen yıllarda da birçok önemli devlet görevinde bulunan Midhat Paşa'nın aynı zamanda Kanûn-i Esasi'nin hazırlanmasında ve ilan edilmesinde payı büyüktür. Bkz.: Zehra Kamile Benli (2004). Devlet ve Siyaset Adamı Olarak Ahmet Şefik Midhat Paşa (1822-1884), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi SBE, s. 1-7. Midhat Paşa ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: İlyas Söğütü (2010). Türk Modernleşmesi Sürecinde Midhat Paşa, C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 11, S. 1, s. 101-113; Hasan Aksakal (2009). "Tanzimatın İki Yüzü: İcraatları ve Temsil Ettikleri Değerler Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Reformculuk Analizi: Midhat Paşa ile Sultan II. Abdülhamid", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 2/9, s. 11-22.

öğretim programları yalnızca vilayetlerce düzenlenmiş olduğundan, okullar arasında bütün yurdun mesleki öğrenim ihtiyacını gözetecek bir birlik vücuda getirilememiştir. Daha sonraları özellikle de I. Dünya Savaşı süreci ve bu süreci takip eden yıllarda bu okullardan bir kısmı bakımsız kalmış ve kapanmıştır (Özalp, 1956: 49-50).

I. Dünya Savaşı sürecinde kapatılmayan okullar ise, Cumhuriyet'in kuruluş döneminde ilkokula dayalı beş yıllık birer meslek okulu haline getirilmiş ve Erkek Sanat Okulu adını almıştır.² Daha önceleri tek bir çatı altında toplanmayan bu okullarda Cumhuriyet döneminde Maarif Vekâleti'nin öğretim programlarını düzenlemesiyle birlikte bir birlik sağlanmıştır (Özalp, 1956: 50; Teknik Öğretim Hakkında Rapor, 1941: 16-17).

Mesleki ve teknik öğretim okullarının açılması ve mevcutlarının artırılması hakkındaki 4304 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 1942 yılından itibaren yurdun çeşitli bölgelerindeki şehirlerde okullar yeniden açılmaya başlanmıştır (Özalp, 1956: 50).

Erkek Sanat Okulları, endüstrinin ihtiyaç duyduğu bilgili işçileri, küçük sanatlarda çalışacak sanatkârları, çeşitli iş yerlerinde pratikle birlikte teknik ve meslek bilgisi olan kalifiye işçileri ve ustabaşılarını yetiştirmek amacıyla açılmışlardır (Erkek Teknik Öğretim, 1949: 51; Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, 1959: 7). Erkek Sanat Okulları'nın kayıt kabul şartları ise aşağıdaki gibidir (Erkek Sanat Enstitüleri, 1960: 22):

- En az beş sınıflı ilkokul mezunu olmak,
- 12 Yaşından küçük, 17 yaşından büyük olmamak,
- Sağlığı okulda öğrenim görmeye elverişli olmak,
- Okula müracaat edenlerin sayısı okulun kapasitesinin üzerinde olması halinde okulun açacağı sınavlarda başarı göstermiş olmak.

Erkek Sanat Okulları, 1943-1944 eğitim ve öğretim yılına kadar ilkokula dayalı beş yıllık öğretim süreleri bulunan eğitim kurumlarıydı. Bu eğitim ve öğretim yılından itibaren Erkek Sanat Okulları, iki devreye ayrılmıştır. Birinci devre ilkokul mezunlarının alındığı ve tahsil süresinin üç yıl olduğu kısımdır. Bu kısma "Erkek Orta Sanat Okulu" adı verilmiştir. İkinci devre ise Erkek Orta Sanat Okulu'ndan mezun olan öğrencilerin kayıt yaptırdığı ve tahsil süresi iki yıl olan "Erkek Sanat Enstitüsü" dür. Diğer taraftan genel öğretim yapan ortaokullardan mezun olan öğrencilerin sanat tahsili yapmaları amacıyla enstitü bünyesinde özel bölümler açılmıştır. Erkek Sanat Okulu'nu bitirenler iş sahasına atılmak veya başka okullara gitmek isteyenler ise bir sınava tabi tutularak başarılı olmaları halinde Erkek Orta Sanat Okulu diploması almaya hak kazanmışlardır (Özalp, 1956: 50-51; Teknik Öğretim Hakkında Rapor, 1941: 16-17; Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, 1959: 8).

Şunu belirtmek gerekir ki Erkek Sanat Enstitüsü'nden mezun olan öğrenci ilkokul tahsilinin üzerine beş yıllık bir öğrenim görmüştür. Erkek Orta Sanat Okulları'ndan veya genel öğretim yapan ortaokullardan mezun olan öğrenciler ise bu tahsillerinin üzerine iki yıl daha öğrenim görerek Erkek Sanat Enstitüsü diplomasını almaya hak kazanmışlardır (Teknik Öğretim Hakkında Rapor, 1941: 16-17; Özalp, 1956: 53-55). Erkek Sanat Okulu'ndan farklı olarak Erkek Sanat Enstitüleri'nin kayıt kabul şartları ise şöyledir (Erkek Sanat Enstitüleri, 1960: 22):

- Erkek Sanat Ortaokulu (Erkek Orta Sanat Okulu) veya herhangi bir ortaokul diploması olmak,
- 19 Yaşından büyük olmamak,
- Sağlığı bir sanat öğrenmeye elverişli olmak.

Erkek Sanat Enstitüleri 1973-1974 eğitim-öğretim yılında "Endüstri Meslek Lisesi" adını almış ve uzun bir müddet bu isim altında faaliyet göstermişlerdir (Türk-Katırcı, 2010: 120).

2. Erkek Sanat Enstitüleri'nin Eğitim ve Öğretim Programı

Erkek Sanat Enstitüleri ve Erkek Orta Sanat Okulları, öğrenci kayıt kabulüne Ağustos ayının sonlarında başlamıştır. Eğitim-öğretim faaliyetleri Ekim ayının birinci haftası başlamış ve Mayıs ayının sonlarında dersler sona ermiştir (Erkek Teknik Öğretim, [t.y]: 52; Erkek Sanat Enstitüleri, 1960: 22; Özalp, 1956: 68).

Erkek Sanat Okulları'nın iki devreye ayrıldığı yukarıda belirtilmişti. Erkek Sanat Enstitüleri'nin ilk üç sınıfında eğitim-öğretim gören ve bu sınıflarda verilen derslerden başarılı olan öğrenciler Erkek Orta Sanat Okulu diploması almaya hak kazanmıştır. Bu okuldan mezun olan öğrenciler tahsillerine devam etmek istemeleri halinde enstitünün IV. ve V. sınıflarında öğrenimlerine devam ederek Erkek Sanat Enstitüsü'nden mezun olmuşlardır. Genel öğretim yapan ortaokullardan mezun olan öğrenciler tahsillerine Erkek Sanat Enstitüsü'nde devam etmek istemeleri halinde enstitü bünyesindeki IV. ve V. (özel) sınıflarında eğitim-öğretim görerek Erkek Sanat Enstitüsü mezunu olmuşlardır. Erkek Sanat Enstitüleri'nin ders dağıtım cetveli aşağıda Çizelge-1'de gösterilmiştir:

² Bu okulların beş yıllık birer meslek okulu haline getirilmesi 1927 yılındadır.

Çizelge-1: Erkek Sanat Enstitüleri'nin Ders Dağıtım Cetveli

DERSLER	I.DEVRE SINIFLARI			II. DEVRE SINIFLARI (ENSTİTÜLER)			
	Erkek Orta Sanat Okulları			Orta Sanat Okulu Mezunlarına Mahsus Sınıflar		Ortaokul Mezunlarına Mahsus (Özel) Sınıflar	
	I.Sınıf	II.Sınıf	III.Sınıf	IV.Sınıf	V.Sınıf	IV.Sınıf	V.Sınıf
Türkçe	3	3	3	2	2	1	1
Yurt Bilgisi	-	-	1	-	-	-	-
Tarih	1	1	-	-	-	-	-
Coğrafya	1	1	-	-	1	-	-
Matematik	6	5	5	-	-	-	-
Aritmetik ve Cebir	-	-	-	2	1	2	1
Geometri	-	-	-	2	1	2	1
Defter Tutma ve mal alma hesabı	-	-	-	-	1	-	1
Gereçler	-	-	-	-	-	2	-
Fizik	-	2	2	1	-	-	-
Kimya	-	-	1	2	-	-	-
Genel Mekanik ve Cisimlerin Dayanımı	-	-	-	3	-	3	-
Teknik Resim	8	-	-	-	-	-	-
Hukuk Bilgisi	-	-	-	-	1	-	1
Sağlık Bilgisi	-	-	1	-	-	-	-
Beden Eğitimi	2	2	1	-	-	-	-
Askerlik	-	-	-	1	1	1	1
Ortak Dersler Toplamı	21	14	14	13	8	11	6
Meslek Dersleri ve Atölye* Saatleri Toplamı	15	30	30	31	36	33	38
Haftalık Ders Saati Toplamı	36	44	44	44	44	44	44

Kaynak: Reşit Özalp (1956). Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, Ankara: Maarif Basımevi, s. 53-55; Erkek Teknik Öğretim, [t.y]: Ankara: Milli Eğitim Basımevi, s. 80. (Ortaokul mezunlarına mahsus özel sınıflarda, Türkçe ve gereçler dersi ile atölye öğretiminin programları hariç diğer derslerin müfredatı esas sınıflarla aynıdır.)(*Bu isim daha önceleri atölye olarak kaynaklarda yer almıştır.)

Çizelge-1'deki veriler incelendiğinde Erkek Sanat Enstitüleri'nin birinci devresi olan Erkek Orta Sanat Okulları'nda; Türkçe, Yurt Bilgisi, Tarih, Coğrafya, Matematik, Fizik, Kimya, Teknik Resim, Sağlık Bilgisi, Beden Eğitimi, Meslek ve Atölye dersleri verildiği göze çarpmaktadır.

Erkek Sanat Enstitüleri'nin, Erkek Orta Sanat Okulu mezunlarının bulunduğu kısmında; Türkçe, Coğrafya, Aritmetik ve Cebir, Geometri, Defter tutma ve Mal Alma Hesabı, Fizik, Kimya, Genel Mekanik ve Cisimlerin Dayanımı, Hukuk Bilgisi, Askerlik, Meslek ve Atölye dersleri verilirken genel öğretim yapan ortaokul mezunlarının bulunduğu kısmında ise Türkçe, Aritmetik ve Cebir, Geometri, Defter tutma ve Mal Alma Hesabı, Gereçler, Genel Mekanik ve Cisimlerin Dayanımı, Hukuk Bilgisi, Askerlik, Meslek ve Atölye dersleri verildiği görülmektedir.

Erkek Orta Sanat Okulları'nda; Tesviyecilik (tornacılık, frezecilik), Demircilik, Dökümcülük (kalıpcılık), Modelcilik, Elektrikçilik, Marangozluk, Mensucatçılık, Madencilik, Plastik maddeler işleyiciliği, Kuyumculuk, Müzik Aletleri Yapıcılığı ve Örme Mobilyacılık gibi sanat dalları yer almıştır. Erkek Sanat Enstitüleri'nde de aynı sanat dalları bulunmakla birlikte, Demircilik şubesinde Oksijen ve Elektrik Kaynağı, Marangozluk şubesinde Mobilya Boyacılığı, Tesviyecilik şubesinde Bıçakçılık da yer almıştır. Yine Erkek Orta Sanat Okulları'ndan farklı olarak enstitü bünyesinde Örme Mobilyacılık yer almamakla birlikte Motorculuk, Sınai boyacılık, Radyoculuk, Teknik Resim (Endüstri) sanat şubeleri bulunmuştur. Şunu belirtmek gerekir ki Erkek Orta Sanat Okulları ile Erkek Sanat Enstitüleri'nin hepsinde Tesviyecilik, Demircilik ve Marangozluk sanat şubeleri bulunmuştur. Ancak bazı okullarda endüstrinin ve bölgenin ihtiyaçlarına göre yukarıda belirtilen sanat şubeleri de açılmıştır (Özalp, 1956: 57-58).

Erkek Sanat Enstitüleri'nde faaliyet gösteren Erkek Orta Sanat Okulları'nın (I. Devre) I. sınıflarına kabul edilen öğrenciler, ilk yıl meslek şubelerine ayrılmamışlar; okulların I. sınıflarında Tesviyecilik, Demircilik ve Ağaç işleri atölyelerinde üç aylık bir süre zarfında staja tabi tutulmuşlardır. Her atölyede öğrencilere verilen işler atölye öğretmenleri tarafından incelenerek öğrencilerin kabiliyetleri tespit edilmiştir. II. Sınıfa geçen öğrenciler, I. sınıfta iken üç atölyede yaptıkları işlerdeki başarıları, sağlık durumları ve kendi istekleri de göz önünde bulundurularak sanat şubelerine girmişlerdir (Özalp, 1956: 58).

Erkek Sanat Enstitüleri'nde dersler teorik ve pratik olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Teorik dersler sınıflarda, uygulama dersleri ise atölyelerde yapılmıştır. Enstitülerde verilen derslerin haftalık öğretim süresi aşağıda Çizelge-2'de gösterilmiştir:

Çizelge-2: Erkek Sanat Enstitüleri'nde Verilen Derslerin Haftalık Öğretim Süresi

DERSLER TÜRLERİ	I.DEVRE SINIFLARI			II. DEVRE SINIFLARI (ENSTİTÜLER)			
	Erkek Orta Sanat Okulları			Orta Sanat Okulu Mezunlarına Mahsus Sınıflar		Ortaokul Mezunlarına Mahsus (Özel) Sınıflar	
	I.Sınıf	II.Sınıf	III.Sınıf	IV.Sınıf	V.Sınıf	IV.Sınıf	V.Sınıf
Genel Bilgi Dersleri	21	14	14	13	8	11	6
Meslek Dersleri	3	10	10	7	12	9	14
Atölye Çalışmaları	12	20	20	24	24	24	24
Haftalık Çalışma Saatlerinin Toplamı	36	44	44	44	44	44	44

Kaynak: Reşit Özalp (1956). Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, Ankara: Maarif Basımevi, s. 60.

Çizelge-2'deki verilere bakıldığında, Erkek Sanat Enstitüleri'nin birinci devresi olan Erkek Orta Sanat Okulları'nın I. sınıfında genel bilgi derslerine, II. ve III. sınıflarında meslek dersleri ve atölye çalışmalarına ağırlık verildiği anlaşılmaktadır.

Yine Çizelge-2'deki verilerden hareketle Erkek Sanat Enstitüleri'nin ikinci devresini oluşturan ve Erkek Orta Sanat Okulu mezunları ile genel öğretim yapan ortaokul mezunlarının yer aldığı özel sınıflarda atölye çalışmalarına daha fazla ders saati ayrıldığı dikkati çekmektedir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, Erkek Orta Sanat Okulları'nın II. Sınıf ve Erkek Sanat Enstitüleri'nin IV. sınıf öğrencileri Haziran ayında, Erkek Orta Sanat Okulu'nun III. sınıf ve Erkek Sanat Enstitüleri'nin V. sınıf öğrencileri ise Eylül ayında bir ay atölyelerde pratik çalışmalara tabi tutulmuşlardır (Erkek Teknik Öğretim, [t.y]: 52; Erkek Sanat Enstitüleri, 1960: 22; Özalp, 1956: 68). Erkek Sanat Enstitüleri'nde ortaokul mezunlarının devam ettiği, özel IV. sınıflarda Haziran ve Temmuz ayları olmak üzere iki ay atölyelerde pratik yapılmıştır. Yine Özel V. sınıf öğrencileri Eylül ayında pratik öğretime tabi tutulmuşlardır (Özalp, 1956: 68).

2.1. Erkek Sanat Enstitüleri'nde Sınıf Geçme ve Mezun olma

Erkek Orta Sanat Okulları'nın I. ve II. Sınıfları ile Erkek Sanat Enstitüleri'nin IV. ve Özel IV. sınıflarındaki öğrencilerin sınıf geçebilmeleri için bir eğitim-öğretim yılı içerisinde üç kanaat notu döneminde her ders için verilen not ortalamalarının en az beş olmaları gerekmiştir. Bu sınıflarda derslerden birisi atölye dersi ise dört dersten, değilse beş dersten kanaat notları ortalaması beşten az olan öğrenci sınıfta kalmıştır. Derslerden birisi atölye dersi ise üç dersten, değilse dört dersten kanaat notlarının ortalaması beşten aşağı olan öğrenciler bütünlümeye kalmışlardır. Her yıl 20-29 Ağustos tarihleri arasında bütünlümeye sınavları yapılmış ve bu sınavlarda başarılı olan öğrenciler bir üst sınıfa geçmiştir. Mazeretten dolayı bütünlümeye sınavına giremeyen öğrenciler için Ekim ayının ilk on gününde mazeret sınavları yapılmıştır (Özalp, 1956: 73).

Erkek Orta Sanat Okulları ile Erkek Sanat Enstitüleri'nin son sınıflarında bulunan öğrenciler bitirme sınavlarına tabi tutulmuşlardır. Bu sınavlardan birisi Haziran diğeri ise Eylül ayı içerisinde yapılmıştır. Bir öğrenci okula devam ettiği yılın Haziran ayında yapılan bitirme sınavlarında başarılı olamadığı takdirde Eylül devresi sınavlarına girmiştir. Bir mazeretten dolayı Eylül ayında yapılan bitirme sınavına giremeyen öğrenciler için Ekim ayı içerisinde mazeret sınavları açılmıştır. Eylül devresi bitirme sınavlarında birisi atölye dersi ise dört, değilse beş dersten başarısız olan öğrenciler, okula devam etmeden bir sonraki yılın Haziran ve Eylül aylarında bu sınavlara girebilmiştir. Daha fazla dersten başarısız olan öğrenciler sınıf tekrarına tabi tutulmuşlardır (Özalp, 1956: 73).

1950-1951 eğitim-öğretim yılına kadar bitirme sınavlarına tabi olmayan sınıflar bütünlümeye veya mazeret sınavlarının sonunda bir dersten başarısız olan öğrenciler sınıf tekrarına tabi olmuşlardır. Bu eğitim-öğretim yılından itibaren, bütünlümeye veya mazeret sınavlarında bir dersten başarısız olan öğrenciler bu dersten sorumlu olarak bir üst sınıfa geçebilmişlerdir. Bu öğrenciler, bir üst sınıfta aynı dersten başarısız olmaları halinde sınıf tekrarına kalmışlardır. Erkek Sanat Okulu III. sınıfında bulunan öğrenciler okula devam ettikleri yılın veya ertesi yılın Eylül devresi bitirme sınavlarında bir dersten başarısız olanlar da bu dersten sorumlu olarak Erkek Sanat Enstitüleri'ne devam etmişlerdir (Özalp, 1956: 73).

3. Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün Açılışı

Urfa'da 1906 yılında Mekteb-i Sanayi adında bir meslek okulunun olduğu bilinmektedir³ (Öztürk, 2006: 65). İlerleyen yıllarda da işlerlikte olan bu okul Milli Mücadele döneminde, dönemin koşullarına bağlı olarak muharebeler esnasında yaralananları tedavi etmek amacıyla hastane olarak kullanılmıştır (Gazozoğlu-Şengül v.d., 1967: 144; Akgün, 8 Nisan 1954: 1). Her ne kadar dönemin şartlarından dolayı okul

³ Ayrıca bkz.: BOA, Fon Kodu: DH.MKT, Dosya No: 1074, Gömlek No: 17.

binası hastane olarak kullanılmış olsa da bu okulun tam anlamıyla kapatılmadığı ve 1927 yılında Urfa Erkek Sanayi Mektebi adıyla faaliyette olduğu dikkati çekmektedir⁴ (Turan, 1996: 109; Özalp-Irmak, 1961: 11). Bu okulun binası 1930'lu yıllarda yıktırılarak yerine Halkevi binası inşa edilmiştir⁵ (Kürkçüoğlu, 2008: 173).

1940'lı yıllarda teknik öğretim bağlamında eğitim-öğretim programları yeniden düzenlenerek sistemli hale getirilmiş ve bunun bir uzantısı olarak Erkek Sanat Okulları açılmaya başlanmıştır. Bunlardan biri de 30 Ekim 1944'te açılan ve eğitim-öğretime başlayan Urfa Erkek Orta Sanat Okulu'dur (Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi; Yenilik, 1 İkciteşrin 1944: 1). Okulun açılışı ise dönemin Urfa Valisi Feyyaz Bosut tarafından gerçekleştirilmiştir. Vali Bosut, okulun şeref defterine okul hakkında kısa bilgiler yazarak memleket adına hayırlı olması temennisinde bulunmuştur.⁶

1940'lı yıllarda bazı şehir merkezlerinde Erkek Orta Sanat Okulları açılarak bu okullar bir müddet faaliyet gösterdikten sonra II. devre sınıfları da teşkil edilmek suretiyle enstitü haline getirilmiştir. Urfa için de aynı durum söz konusu olmuş, 1944-1945 eğitim-öğretim yılında Erkek Orta Sanat Okulu olarak açılan okul 1947-1948 eğitim-öğretim yılında Erkek Sanat Enstitüsü'ne⁷ dönüştürülmüştür (Özalp, 1956: 51-53).

Yine belirtmek gerekir ki bu dönemde şehrin en çok eksikliğini hissettiği şey eğitim-öğretim kurumlarının eksikliğidir. Bu bağlamda Urfa'da Erkek Orta Sanat Okulu'nun açılmasının büyük bir ihtiyaca karşılık geldiğini söylemek gerekir. Urfa Milletvekili Esat Tekeli'nin⁸ *"Teknik öğretimin Urfa'daki bu güzel eserini hayranlık ve iftihar duyguları içinde ziyaret ettik. Öğretmen ve öğrencilerimize şükran ve takdirlerimizi sunar, kendilerine daha büyük başarılar dileriz"* (Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Şeref Defteri) şeklindeki sözleri bu okulun Urfa için değerini vurgular niteliktedir.

Esasen Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün açılış yılına bakıldığında bu dönemde II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği görülmektedir. Türkiye'nin savaş ekonomisi şartlarında yaşadığı bu dönemde ağır ekonomik şartlara rağmen Urfa'da böyle bir okulun açılması şehir için büyük bir kazanım olmuştur. 1945 yılında savaş bitmiş olmasına rağmen yine de savaşın etkileri okul yaşamına yansımıştır. Örneğin 1947 yılına gelindiğinde enstitünün ek bina inşaatı için gerekli tahsisatın yokluğu nedeniyle inşaat tamamlanamamıştır (Yenilik, 6 Ekim 1947: 1-2). 1950'li yılların ortalarına gelindiğinde bile bu tahsisat sağlanamadığı Akgün gazetesinin köşe yazarı Ekrem Erdem'in şu ifadelerinden anlaşılmaktadır:

"...Binanın yetersizliği göz önüne alınacak olursa vaziyet kendiliğinden anlaşılmış olur. Her ne kadar binanın planı yapılmışsa da yapımı yoluna bir türlü gidilememiştir. Planda motor atölyesinin olmaması ikinci bir derd... Ya yapı kısmına ne buyrulur?. Okulun Müdürü Sayın Suphi Erten bin bir fedakarlığa katlanarak yapı kısmının kurulması için müteaddit müracaatlar yapmış, ne yazık ki; bugüne kadar bir semere alınamamıştır. Bina genişlemeyecek olursa önümüzdeki ders yılında talebelerin okula alınması mümkün olmayacaktır. Avadanlık bakımından oldukça yetersizlik hissedilmektedir. Bu noksanlıkların telafi edilmesi zaruridir. Zira; noksanlıklar telafi edilmezse sanat anında ilerleme olamaz..." (Akgün, 2 Mart 1954: 1-3).

Bu gazete haberinden de anlaşılacağı üzere okul binasının yetersizliği bu dönemde Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün önemli sorunlarında biri olmuştur. 1958 yılına gelindiğinde ise aynı sorunların devam ettiği Demokrat Urfa gazetesine şu sözlerle yansımıştır:

"Okulumuzun esas planında bulunan Marangoz Atelyesi henüz yapılmamış okula girdiğimiz zaman ilk önce gözümüze çarpacak olan manzara öğrenciler atölye olmadığı için koridorlarda çalışmaktadırlar. Aynı zamanda okulumuzun esas planında bulunup yapılmayan noksanları sırasıyla şunlardır: İdare kısmı, Marangoz Atölye, Mahalli sanatlar atölyesi, Konferans salonu, Müdür lojmanı ve bahçe duvarı..

Yukarıda belirttiğimiz gibi öğrenciler atölye olmadığından koridorlarda çalışmaktadırlar. Evet sayın okuyucular hakikatte böyledir. Bunun da sebebi marangoz atölyesinin olmayışıdır. Çocuklar salonda çalışmakta böylece koridordan geçmek merasime tabi olacağı gibi okula girdiğimiz zaman ders sınıfları arasında çalışmalar okulun manzarasını bozmaktadır" (Demokrat Urfa, 26 Aralık 1958: 1).

Enstitünün fiziki şartları ile ilgili sorunlarının ne zaman sona erdiğine ilişkin bir bilgi edinilememekle birlikte tüm eksiklik ve olumsuzluklara rağmen eğitim-öğretim hayatının yeterli bir kadro ile sürdürüldüğü bilinmektedir.

⁴ Bkz.: EK-1.

⁵ Bkz.: EK-2.

⁶ Bkz.: EK-3.

⁷ Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün okul binası için bkz.: EK-4.

⁸ 1886 yılında Samsun'da doğmuştur. İstanbul Mülkiye Mektebi'nde öğrenim görmüştür. Maliye alanında Profesör olan ve yabancı dil olarak Fransızca bilen Tekeli, devlet hizmetlerinde çeşitli görevlerde bulunmuştur. Samsun Sultanisi Kısmı İptidai Muallimi, Samsun Reji İdaresi Kâtibi, Samsun Liva Encümeni İhsaiyyât Kâtibi, Samsun Mükellefiyeti Ziraiye Kâtibi, Samsun Livası Tahrirat Kalemi Başmüevvidi, Kadıköy Orta Mektebi Coğrafya Öğretmeni, Kastamonu Sultanisi Tarih Öğretmeni, Maliye Müfettişi, Milli Emlak Müdürü, Maliye Vekâleti Müsteşarı, Maliye Tetkik Heyeti Başkanı, Siyasal Bilgiler Okulu Bütçe ve Amme Kredisi Profesörü ve VII. Dönem (1943-1946) Urfa Milletvekili olarak görev yapan Tekeli 25.11.1967 tarihinde vefat etmiştir. Bkz.: Abdullah Orak (2015). II. Dünya Savaşı Sürecinde Urfa (1939-1945), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi SBE, s. 60.

3.1. Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün Müdür ve Öğretmen Kadrosu

Bir okulda şüphesiz en önemli unsurlardan biri o okulu yönetecek ve yönlendirebilecek bir idari kadronun olmasıdır. 30.10.1944 tarihinde açılan ve eğitim-öğretim faaliyetlerine başlayan Urfa Erkek Orta Sanat Okulu'nun ilk müdürü olarak İsmail Güngör okulun açılışından yaklaşık iki ay kadar önce atanmış ve görevine başlamıştır. İsmail Güngör Suriye doğumludur ve Ankara Erkek Meslek Öğretmen Okulu mezunudur. Bu okuldaki görevi sona erdikten sonra ise Denizli Erkek Sanat Enstitüsü'nde göreve başlamıştır (Öğretmen ve Memur Sicil Defteri, 1). Sonraki adıyla Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün Endüstri Meslek Lisesi'ne dönüştürülene kadar görev yapan müdürleri ise aşağıdaki gibidir:

Çizelge-3: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde Görev Yapan Müdürler

Adı-Soyadı	Görev Yaptığı Tarih
İsmail GÜNGÖR	07.09.1944-08.01.1945
Cemil KANDEMİR	20.06.1945-17.08.1950
Suphi ERTEN	06.12.1950-05.10.1956
Tahir ÇELİK	22.12.1956-24.09.1960
Nihat KUBİLAY	24.09.1960-11.11.1962
Mustafa TUTAN	21.11.1962-11.09.1963
Mehmet KATNAŞ	07.09.1963-01.07.1968
Ali NATHUR	05.10.1968-06.10.1969
Erdoğan BİL	07.11.1969-22.10.1973
Yusuf BÜYÜKHATİPOĞLU	20.11.1973-11.11.1978

Kaynak: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi; Diploma Defterleri.

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde Ağaç İşleri (Marangozluk), Demircilik ve Tesviyecilik olmak üzere üç ayrı şube yer almış ve bu şubelerin atölye çalışmaları ise usta ve öğretmenler tarafından yürütülmüştür. Ağaç İşleri'nde görev yapmış olan usta ve öğretmenlerin aşağıda Çizelge-4'te gösterilmiştir:

Çizelge-4: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde Görev Yapan Ağaç İşleri Usta ve Öğretmenleri

Yıllar	Atölye Ustaları	Atölye Öğretmenleri
1944	Salih Akın	İsmail Güngör, Salih Akın
1945		İsmail Güngör, Cemil Kandemir, Salih Akın, Ahmet Özen, Ali Ertang
1946		Cemil Kandemir, Salih Akın, Ahmet Özen, Muzaffer Atmaç, Ali Ertang
1947		Cemil Kandemir, Salih Akın, Ahmet Özen, Muzaffer Atmaç, Ali Ertang, Vahit Özak
1948		Cemil Kandemir, Salih Akın, Ahmet Özen, Kemal Dinçel, Nadir Dostadost, Şevki Arman, Vahit Özak
1949	Emin Akkuş	Cemil Kandemir, Ahmet Özen, Kemal Dinçel, Nadir Dostadost, Şevki Arman, Necdet Aygüneş, Yusuf Erçetin
1950	Emin Akkuş	Ahmet Özen, Kemal Dinçel, Necdet Aygüneş, Yusuf Erçetin

Kaynak: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Öğretmen ve Memur Sicil Defteri.

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'ndeki diğer bir şube ise Demircilik şubesidir. Bu şubede görev yapan usta ve öğretmenler de aşağıdaki gibidir:

Çizelge-5: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde Görev Yapan Demircilik Usta ve Öğretmenleri

Yıllar	Atölye Ustaları	Atölye Öğretmenleri
1944	Bilal Karabağ	Bilal Karabağ
1945		Bilal Karabağ
1946	Muzaffer Çilingir, Müslüm Gökalp, Selim Gürses	Bilal Karabağ
1947	Mustafa Terlikçi, Muzaffer Çilingir, Müslüm Gökalp, Selim Gürses	Bilal Karabağ Yaşar Kozan
1948	Mustafa Terlikçi, Muzaffer Çilingir, Müslüm Gökalp, Selim Gürses	Muzaffer Yüce Yaşar Kozan
1949	Müslüm Gökalp Selim Gürses	Muzaffer Yüce, Yaşar Kozan, Mehmet Akten, Hasan Küçükçürük
1950	Selim Gürses	Mehmet Akten, Hasan Küçükçürük, Mehmet Türkyılmaz

Kaynak: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Öğretmen ve Memur Sicil Defteri.

Ağaç İşleri (Marangozluk) ve Demircilik şubelerinin yanı sıra Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde bir de Tesviyecilik şubesi vardır ve öğretim kadrosu da aşağıdaki gibidir:

Çizelge-6: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde Görev Yapan Tesviyecilik Usta ve Öğretmenleri

Yıllar	Atölye Ustaları	Atölye Öğretmenleri
1944	Mehmet Ölmez	Recep Çetin, Ahmet Parlakyiğit
1945	Mehmet Ölmez	Recep Çetin, Tahsin Gümmük, Ahmet Parlakyiğit, Mehmet Kale
1946	Mehmet Ölmez, Abdurrahman Uludağ	Recep Çetin, Tahsin Gümmük, Ahmet Parlakyiğit, Mehmet Ölmez, Mehmet Kale, Lütfü Onur, Mustafa Pışmıştaş, İbrahim Erdinç
1947	Alaattin Güvenç	Nahit Batibeki, Ahmet Parlakyiğit, Mehmet Kale, Galip Akün, İbrahim Erdinç
1948		Nahit Batibeki, İsmet Tereyağoğlu, Adil Yiğit, Galip Akün, Mustafa Ertekin
1949		Nahit Batibeki, Remzi Özal, İsmet Tereyağoğlu, Adil Yiğit, Tahsin Gümmük, Galip Akün, Mustafa Ertekin
1950	Mustafa Yaşar	Remzi Özal, İsmet Tereyağoğlu, Tahsin Gümmük, Galip Akün, Mustafa Yaşar, Mustafa Ertekin, İsmail Kaynak, Mecit Ertek

Kaynak: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Öğretmen ve Memur Sicil Defteri

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde Marangozluk, Demircilik ve Tesviyecilik olmak üzere üç sanat şubesi bulunmuştur. 1954 yılında enstitünün marangozluk atölyesini gezen Akgün gazetesinin köşe yazarı Ekrem Erdem bu atölye için şunları ifade etmiştir:

"Marangoz atölyesindeyiz..Sağa sola bakınırken biraz ileride çocuklarla meşgul olan ağaç işleri atölye şefi Niyazi Aydoğdu bizi görmüş olacak ki; güler yüzle yanımıza doğru geliyor, zamanın heder olmaması için behemehal izahat vermesini rica ediyoruz. Has bir ifade ile şöyle diyor; 'En büyük derdimiz hiç şüphesiz ki bina meselesidir. Plan gereğince bina henüz ikmal edilmemiştir. Gördüğünüz gibi koridorda iş yapmak mecburiyetindeyiz. Bu yüzden bin bir güçlüğe katlanmaktayız. Döner sermaye 1500 liradır. Bu ise çok azdır. Gayemiz mahalli sanatları kuvvetlendirmek, verilen ve çizilen herhangi bir taslağı pürüzsüz olarak yapmaktır. Yaptığımız ve yapmakta bulunduğumuz müteaddit işler büyük bir itina ile yapılmaktadır. Bugüne kadar ufak bir şikayet dahi olmamıştır. Hariçte yapılan işler hiç şüphesiz ki; kazanç gayesiyle yapılmaktadır. Halbuki okulumuz bir kazanç gayesiyle değil; sanatı anlamak için yapılmaktadır. 150 liraya yapılan bir iş, hariçte ancak 300 liraya yapılmaktadır. Okulumuzda bir kalınlık makinası ile bir delik makinası maalesef yoktur.' Okulun Md. Suphi Erten'e gazete adına teşekkür ederek ayrılırken bir pavyonun yapılması elzem olduğunu anladık Veda edip ayrılırken gördüğüm eserleri düşündüm. Ne itina, ne zerafeti o.. Anladım ki; E.S.E. sanatı kazanç için değil, sanatı sanat için yapmaktadır (Akgün, 6 Mart 1954: 1).

Yine daha sonraki günlerde demircilik atölyesini gezen Akgün gazetesi yazarı bu atölye için şunları dile getirmiştir:

"Okulların tatil oluşundan istifade ederek E.S.E. okuluna saat 16 da gittik. Demir atelye şefi Sami Beyaz'dan gazetemiz adına izahat vermesini rica ettik. Has bir eda ile 'dört öğretmen vardır. Bu arkadaşlar Enstitü mezunudurlar. Demir alanında büyük hamle yapabilmemiz için iki öğretmen mezununa ihtiyaç vardır. Yüksek basınçlı Asetilen Apareyn Komple zimba makinası olmadığından büyük güçlük çekmekteyiz. Elimizde bulunan matkaplar pek küçüktür. Daha büyüklerinin olması elzemdir. 4 saat atelye çalışması yapmaktayız. Bu da 3 kısma ayrılıyor. 1-Temrimler 2- ziraat 3- Gelmesi muhtemel eşyaların yapımı. Görülüyor ki; işlerimiz oldukça güçtür. Buna rağmen büyük fedakarlığa katlanarak mesai gözetmeksizin her türlü siparişlerini memnuniyetle kabul etmekte, onu itina ile yapmaktayız. Dediğim gibi noksan malzemeler yüzünden çok zahmet çekmekteyiz. Atatürk'ün dediği gibi 'medeniyet şahikasının merdiveni sanattır.' Biz fazla yazmayı yersiz buluyoruz. Sayın ilgililerden biricik istirhamımız görülen eksikliklerin bir an önce telafisi yoluna gidilmesidir. Sanat ancak elde mevcut malzemelerle yükselir. Bu işte lakayt davranıldığı taktirde yaramıza ikinci bir yara eklenmiş olur (Akgün, 22 Mart 1954: 1).

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde atölye çalışma ve derslerinin yanı sıra meslek dersleri ve genel bilgi dersleri de okutulmaktaydı. Genel bilgi dersleri arasında Türkçe, Yurt Bilgisi, Tarih, Coğrafya, Matematik, Fizik, Genel Teknoloji, Kimya, Toplu Dersler, Beden Eğitimi, Sağlık Bilgisi, Tezyini Resim, Uygulamalı Mekanik ve Gereçler dersleri yer almaktaydı. Buna göre, bu enstitüde okutulan dersler ve bu dersleri veren öğretim kadrosu aşağıdaki gibidir:

Çizelge-7: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Genel Bilgi ve Meslek Dersleri Öğretim Kadrosu

DERSLER	1945	1946	1947	1948	1949	1950
Türkçe	Selçuk Ertuğrul	Selçuk Ertuğrul, Halil Refet Tanışık	Halil Refet Tanışık, Enver Bayol, Hasan Basri Özgen	Enver Bayol, Hasan Basri Özgen	Enver Bayol, Hasan Basri Özgen	Hasan Basri Özgen
Yurt Bilgisi		Belkıs San	Belkıs San			
Tarih	Selçuk Ertuğrul	Selçuk Ertuğrul, Belkıs San, Halil Refet Tanışık	Belkıs San, Hasan Basri Özgen, Halil Refet Tanışık	Hasan Basri Özgen	Hasan Basri Özgen	Hasan Basri Özgen
Coğrafya	Selçuk Ertuğrul	Selçuk Ertuğrul, Belkıs San, Halil Refet Tanışık	Belkıs San, Hasan Basri Özgen, Halil Refet Tanışık	Hasan Basri Özgen	Hasan Basri Özgen	Hasan Basri Özgen
Matematik	Cemil Kandemir	Cemil Kandemir	Rıfat Türkeli, Etem Erguner, Nihat Kubilay, Muhlis Yücel	Rıfat Türkeli, Muhlis Yücel, Saliha Akkanuş	İbrahim Bağış, Saliha Akkanuş	
Fizik	Cemil Kandemir	Cemil Kandemir	Nihat Kubilay	Nihat Kubilay	Nihat Kubilay	Nihat Kubilay
Genel Teknoloji	Cemil Kandemir	Cemil Kandemir				
Kimya			Nihat Kubilay	Nihat Kubilay	Nihat Kubilay	Nihat Kubilay
Toplu dersler				Hasan Fahri Gülları	Hasan Fahri Gülları, Mehmet N.Yetkin	Hasan Fahri Gülları, Mehmet N.Yetkin
Beden Eğitimi		Şevket Armağan, M. Remzi Şat	Ahmet Özen	Ali Dağyudan, M. Necmettin Sezgin	M. Necmettin Sezgin	M. Necmettin Sezgin
Sağlık Bilgisi		İsmail Hakkı Kasımoğlu, Mustafa Hazım Açıanal	Mustafa Hazım Açıanal	Mustafa Hazım Açıanal	Mustafa Hazım Açıanal	Mustafa Hazım Açıanal
Tezyini Resim		Muazzez Kandemir	Muazzez Kandemir	Muazzez Kandemir	Muazzez Kandemir	Muazzez Kandemir
Meslek Dersleri					Recai Akman	Recai Akman
Uygulamalı Mekanik						Abdürrezzak Kazazoğlu, Sami Kısakürek
Gereçler						Abdürrezzak Kazazoğlu, Sami Kısakürek

Kaynak: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Öğretmen ve Memur Sicil Defteri.

3.2. Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde Eğitim-Öğretim

Erkek Sanat Enstitüleri kendi içerisinde iki devreye ayrıldığı yukarıda değinilmiştir. Aynı durum Urfa Erkek Sanat Enstitüsü için de geçerli olmuş, enstitünün ilk üç sınıfını bitiren öğrenciler I. Devre mezunu sayılarak Urfa Erkek Sanat Okulu diplomasını almaya hak kazanmıştır. Bu öğrenciler tahsillerine devam etmek istemeleri halinde enstitünün IV. ve V. sınıflarında eğitim-öğretim görmeye başlamış ve böylelikle enstitünün II. devre mezunu olarak Urfa Erkek Sanat Enstitüsü diplomasını almaya hak kazanmışlardır.

1946-1947 Eğitim-öğretim yılında I. sınıftaki öğrencilere Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik, Fizik, Tezyini Resim, Meslek Resmi, Beden Eğitimi, Meslek Teknolojisi ve Atölye dersleri verilmiştir. 1948-1949 eğitim-öğretim yılında diğer bütün dersler aynı kalmakla birlikte Matematik dersi müfredattan çıkarılarak yerine Aritmetik-Cebir ile Geometri dersleri müfredata eklenmiştir (1946-1947, 1948-1949 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri).

1956-1957 Eğitim-öğretim yılında I. sınıfta verilen dersler yeniden düzenlenmiştir. Buna göre; Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik, Teknik Resim, Beden Eğitimi, Meslek Teknolojisi, Atölye ve Din dersleri verilmeye başlanmıştır. Bu müfredat 1959-1960 eğitim-öğretim yılına kadar devam etmiş bu eğitim-öğretim yılında itibaren müfredatta değişikliğe gidilmiştir. Buna göre Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik, Yurttaşlık Bilgisi, Tabiat Bilgisi, İngilizce, Resim, Beden Eğitimi, Müzik, Din Dersi ve İş Bilgisi dersleri verilmeye başlanmıştır (1956-1957, 1959-1960 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri).

II. Sınıf öğrencilerine verilen derslere bakıldığında, 1946-1947 Eğitim-öğretim yılında bu öğrencilere Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik, Fizik, Malzeme, Tezyini Resim, Askerlik, Beden Eğitimi, Meslek Resmi, Genel Teknoloji, Meslek Teknolojisi ve Atölye dersleri verilmiş; bu dersler arasında Askerlik dersi 1947-1948 eğitim-öğretim yılında müfredattan çıkarılmıştır. 1948-1949 eğitim-öğretim yılında diğer bütün dersler aynı kalmakla birlikte matematik, Tezyini Resim ve Malzeme dersleri müfredattan çıkarılarak yerine Aritmetik-Cebir, Geometri ve Gereçler dersleri eklenmiştir. Bu dersler 1956-1957 eğitim-öğretim yılına kadar verilmeye devam edilmiş ancak bu eğitim-öğretim yılından itibaren Aritmetik-Cebir ile Geometri dersleri çıkarılarak yerine Matematik ve Din Bilgisi dersleri eklenmiştir (1946-1947, 1947-1948, 1948-1949, 1956-1957 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri).

1960-1961 Eğitim-öğretim yılında II. sınıfta verilen dersler yeniden düzenlenmiştir. Buna göre; Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik, Yurt Bilgisi, Fizik, Tabiat Bilgisi, Beden Eğitimi, Resim, Müzik, Din Dersi ve İş Bilgisi derleri verilmiştir. Bu dersler aynı kalmakla birlikte 1961-1962 eğitim-öğretim yılında bu derslere İngilizce dersi de eklenmiştir (1960-1961, 1961-1962 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri).

III. Sınıftaki öğrencilere ise 1946-1947 eğitim-öğretim yılında Türkçe, Yurt Bilgisi, Matematik, Fizik, Kimya, Malzeme, Sağlık Bilgisi, Askerlik, Beden Eğitimi, Meslek Resmi, Genel Teknoloji, Meslek Teknolojisi ve Atölye dersleri verilmiştir. 1947-1948 Eğitim-öğretim yılında bu dersler aynı kalmakla birlikte Askerlik dersi müfredattan çıkarılarak yerine Gereçler dersi eklenmiştir. 1948-1949 Eğitim-öğretim yılında ise Matematik dersi müfredattan çıkarılmış ve müfredata Aritmetik-Cebir, Geometri ve Pratik Elektrik dersleri eklenmiştir. 1956-1957 Eğitim-öğretim yılında Aritmetik-Cebir ve Geometri dersleri kaldırılarak yerine Matematik dersi getirilmiştir (1946-1947, 1947-1948, 1948-1949, 1956-1957 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri).

1961-1962 Eğitim-öğretim yılında III. sınıfta verilen dersler yeniden düzenlenmiştir. Buna göre öğrencilere Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Matematik, Fizik, Kimya, Tabiat Bilgisi, İngilizce, Beden Eğitimi, Resim, Müzik ve İş Bilgisi dersleri verilmeye başlanmıştır (1961-1962 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri).

1949-1953 yılları arasında IV. sınıftaki öğrencilere Türkçe, Aritmetik-Cebir, Geometri, Defter Tutma ve Mal Alma Hesabı, Fizik, Kimya, Genel Mekanik ve Cisimlerin Dayanımı, Meslek Resmi, Genel Teknoloji, Meslek Teknolojisi ve Atölye dersleri verilmiştir. 1953-1954 Eğitim-öğretim yılında bu dersler aynı kalmakla birlikte Askerlik dersi de eklenmiştir. 1956-1957 Eğitim-öğretim yılında Defter Tutma ve Mal Alma Hesabı dersi kaldırılmış, 1960-1961 eğitim-öğretim yılında Gereçler dersi eklenmiştir (1949-1950, 1950-1951, 1951-1952, 1952-1953, 1953-1954, 1956-1957, 1960-1961 Eğitim-öğretim yılı II. Devre Sınıf Geçme Defteri).

V. Sınıftaki öğrencilere ise 1949-1953 yılları arasında Türkçe, Coğrafya, Hukuk Bilgisi, Uygulanmış Mekanik, Pratik Elektrik, Meslek Resmi, Genel Teknoloji, Meslek Teknolojisi ve Atölye dersleri verilmiştir. 1953-1954 Eğitim-öğretim yılında bu dersler aynı kalmakla birlikte derslere Askerlik dersi de eklenmiştir. 1956-1957 Eğitim-öğretim yılında Aritmetik-Cebir, Geometri, Defter Tutma ve Mal Alma Hesabı dersleri eklenmiştir (1949-1950, 1950-1951, 1951-1952, 1952-1953, 1953-1954, 1956-1957 Eğitim-öğretim yılı II. Devre Sınıf Geçme Defteri).

3.3. Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün Öğrenci Durumu

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1944-1945 eğitim-öğretim yılında Urfa Erkek Orta Sanat Okulu adıyla açılmış ve 1947-1948 eğitim-öğretim yılında enstitüye dönüştürülmüştür. Şunu belirtmek gerekir ki enstitüye dönüştürüldükten sonra yukarıda anlatıldığı üzere bu okul da diğer Enstitüler gibi iki devreye ayrılmıştır. Bir başka ifadeyle, I. devre ilkokul mezunlarının alındığı ve üç yıl eğitim-öğretim yapılan devredir. Bu devreyi bitiren öğrenciler Urfa Erkek Orta Sanat Okulu mezunu olmuşlardır. Buradan mezun olanlar bilgi ve becerilerini artırmak, uzmanlaşmak istemeleri halinde enstitünün II. devresine kayıt yaptırılmışlar, Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün IV. ve V. sınıflarında eğitim-öğretime başlamışlardır. İki yıl öğrenim gördükten sonra başarılı olan öğrenciler Urfa Erkek Sanat Enstitüsü mezunu sayılmışlardır.

Urfa Erkek Orta Sanat Okulu'nun açıldığı yıl olan 1944'te Urfa'da yalnızca bir ortaokul mevcuttu. Dolayısıyla bu sanat okulunun açılmasıyla birlikte şehirde ortaokul sayısı ikiye yükselmiştir. Nitekim Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün *Öğrenci Kütük Defteri* incelendiğinde 1944 yılında açılan enstitüye öğrencilerin büyük rağbet gösterdiği ve Urfa Ortaokulu'ndan tasdikname ile kayıtlarını enstitüye aldıkları görülmektedir. 1944-1957 yılları arasında Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'ne kayıt yaptıran öğrencilerin sayıları aşağıda Çizelge-8'de gösterilmiştir.

Çizelge-8: 1944-1950 Yılları arasında Enstitüye Kayıt Yaptıran Öğrenci Sayısı

Yıllar	Urfa Erkek Sanat Enstitüsü	
	I.Devre	II.Devre
1944	130	-
1945	114	-
1946	90	-
1947	58	27
1948	48	41
1949	62	45
1950	70	31

Kaynak: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Öğrenci Kütük Defteri.

Çizelge-8'deki veriler incelendiğinde okulun açıldığı ilk yıldan itibaren 1949 yılına kadar okulun I. devresine kayıt yaptıran öğrenci sayısında düşüş olduğu dikkati çekmektedir. Orta Sanat Okulu'nun mezun verdiği ve enstitüye kayıtların başladığı 1947 yılında kayıt yaptıran öğrenci sayısı ise 27'dir. Bundan sonraki süreçte kayıt yaptıran öğrenci sayılarında belirli bir istikrar olmadığı görülmektedir.

Yukarıda değinildiği üzere, Erkek Orta Sanat Okulları ile Erkek Sanat Enstitüleri'nin son sınıflarında bulunan öğrenciler bitirme sınavlarına tabi tutulmuşlar ve bu öğrencilerin mezun olabilmeleri için bu sınavlarda başarılı olmaları şartı aranmıştır. Bitirme sınavları Haziran ve Eylül ayı olmak üzere yılda iki defa yapılmıştır. Öğrenci okula devam ettiği yılın Haziran ayında yapılan bitirme sınavlarında başarılı olamadığı takdirde Eylül devresi sınavlarına girmiştir. Bu sınavlarla ilgili olarak 1946-1951 Yılları arasında Urfa Erkek Sanat Enstitüsü öğrencilerinin başarı durumu aşağıda Çizelge-9'da gösterilmiştir:

Çizelge-9: 1946-1950 Yılları Arasında Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Öğrencilerinin Başarı Durumu

Bitirme Sınavlarının Yapıldığı Dönemler	Urfa Erkek Sanat Enstitüsü					
	I.Devre (Orta Sanat Okulu)			II.Devre (Sanat Enstitüsü)		
	Bitirme İmtihanına Giren Öğrenci Sayısı	Geçenlerin Sayısı	Bir Sonraki Döneme Kalanların Sayısı	Bitirme İmtihanına Giren Öğrenci Sayısı	Geçenlerin Sayısı	Bir Sonraki Döneme Kalanların Sayısı
1946-1947 (Haziran)	45	11	34	---	---	---
1946-1947 (Eylül)	49	15	34	---	---	---
1947-1948 (Haziran)	72	19	53	---	---	---
1947-1948 (Eylül)	30	16	14	---	---	---
1948-1949 (Haziran)	46	24	14	15	15	---
1948-1949 (Eylül)	30	16	14	---	---	---
1949-1950 (Haziran)	36	14	22	29	12	17
1949-1950 (Eylül)	28	15	13	21	19	2

Kaynak: Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Diploma Defteri.

Çizelge-9'daki veriler incelendiğinde Orta Sanat Okulu'nda 1946 yılından 1951 yılına kadar yapılan bitirme imtihanlarında öğrencilerin büyük bir bölümü başarılı olamamış ve bir sonraki sınava girmek durumunda kalmıştır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, enstitünün (II. devre) ilk mezunlarını verdiği 1948-1949 eğitim-öğretim yılında enstitüde kayıtlı olan 15 öğrencinin tamamı Haziran ayında yapılan sınav sonucunda başarı göstermiş ve mezun olmuşlardır. Dolayısıyla Eylül'de sınav yapılmamıştır. 1951 yılına kadar olan süreçte ise aynı durum söz konusu olmamış; bitirme sınavlarına katılan öğrencilerin tamamı başarılı olamamıştır.

3.4. Bir Sosyal Etkinlik Olarak Müsamere

Müsamere⁹, okullarda öğrenciler tarafından hazırlanıp sunulan piyes, şiir okuma vb. etkinliklerin yer aldığı eğlenceler olarak bilinmektedir. Aynı zamanda gece sohbeti ve akşam eğlencesi anlamlarına da gelmektedir (Ayverdi, 2008: 2257). Cumhuriyet dönemi eğitiminde okul yaşamlarına etki ve katkıları bulunan bu faaliyetlerin Kız Enstitüleri, Köy Enstitüleri ve Erkek Sanat Enstitüleri gibi okullarda örnekleri

⁹ Geceleri yapılan eğlenceli sohbet olma yönüyle müsamere'nin başlangıcı cahiliye dönemine kadar uzanır. O dönemde sıcak çöl ikliminin serin gecelerinde bir ateş etrafında, çadırlarda veya meyhanelerde sazlı sözlü eğlenceler düzenlenirdi. Bu eğlencelerde; şarkılar söylenir, kıssalar, esâtir, eyyâmü'l arab'dan hatıralar anlatılırdı. Müsamere geleneği Emevî ve Abbâsî dönemlerinde de sürdürülmüştür. Özellikle saraylarda hikâyeciler, komikler ve kıssacılar bulunurdu. Eski Arap kültürünün yanı sıra eski Türk kültüründe de ozan, meddâh, destan söyleyen, konuşan, hatip vb. anlamlarda müsamerecileri ifade eden kelimelerin olduğu bilinmektedir. Daha sonraki dönemlerde bu geleneğin sürdürüldüğü örneğin Osmanlı'da özellikle uzun kış gecelerinde kahvehanelerin yanı sıra evlerde de toplantılar yapılarak çeşitli konularda sohbet edildiği bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde ise okullarda düzenlenen bir faaliyet biçimine dönüşmüştür. Bkz.: Nebi Bozkurt (2006). "Müsamere", DİA, C. 32, Ankara: TDV Yayınları s. 75-76.

oldukça fazladır. Gerek eğitim faaliyeti gerekse sosyal faaliyet çerçevesinde değerlendirilebilecek bu faaliyetlerin sıklıkla düzenlendiği okullardan biri de Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'dür.

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde müsamereler okul bünyesinde düzenlendiği gibi okul dışındaki yerlerde de düzenlenebiliyordu. Örneğin, 1949 yılının Haziran ayındaki bir müsamereler belediyesinin sinema binasında düzenlenmiştir. Dönemin valisinin ve kalabalık bir seyirci kitlesinin hazır bulunduğu bu etkinlik İstiklal Marşı ile başlamış ve ardından öğrencilerin söylemiş oldukları şarkı ve türkülerle devam etmiştir. "Bir Cihan Gömdüm" piyesinin ve "Cesaret Rekori" komedisinin de yer aldığı bu müsamerelerde emeği geçen öğretmen ve öğrenciler seyirciler tarafından takdir görmüştür.¹⁰ Bir başka örnekte ise Erkek Sanat Enstitüsü'nün, Kız Sanat Enstitüsü binasında müsamereler düzenledi¹¹ dikkati çekmektedir. Bu müsamerelerdeki program da tıpkı diğer müsamerelerde olduğu gibi İstiklal Marşı ile başlamış, bir piyes bir de komedi olmak üzere iki gösteri halka sunulmuştur.¹² Yine 1954 yılında Kız Enstitüsü binasında ikinci defa olarak beşinci sınıf öğrencileri tarafından M. Reşat Güntekin'in "İstiklal" adlı bir perdelik piyesi ile İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun "Akıl Taciri" adlı iki perdelik komedi piyesi Öğretmen Sami Beyaz'ın başkanlığı altında temsil edilmiştir¹³ (Akgün, 3 Nisan 1954: 1).

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'ndeki müsamerelerin düzenlenme amacı da yer yer değişiklik gösterebiliyordu. Müsamereler kimi zaman bir sosyal etkinlik olarak kimi zamansa maddi durumu iyi olmayan öğrencilere yardım amacıyla da düzenlenmiştir (Akgün, 28 Mayıs 1952: 1). Bazen halkın fakir çocuklarına yardım etmek amacıyla düzenlediği de olmuştur (Demokrat Urfa, 28 Nisan 1965: 1).

3.5. Sergiler

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nde müsamerelerin yanı sıra düzenlenen diğer bir sosyal etkinlik de sergilerdir. Örneğin, 1946-1947 eğitim-öğretim yılının sonunda o ders yılı içerisinde öğrencilerin el emeği olan her çeşit sanat eserlerini halkla buluşturmak için bir sergi düzenlemiş ve bu sergi büyük ilgi görmüştür. Yenilik gazetesinin sayfalarına ise şu sözlerle yansımıştır:

"Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'nün bir yıllık çalışma eserlerini gösteren sergi geçen Pazar günü saat 18' de açılmıştır. Öğrenci velilerinin ve daire müdürlerinin davetli bulunduğu sergi, Enstitü'nün değerli Müdürü Bay Cemil Kandemir alaka ile dinlenen ve Enstitü'nün bir yıllık çalışmasını anlatan güzel bir açış söylevi verdikten sonra sergi açılmıştır. Çocuklarımızın yaptıkları eserler içinde seyircileri hayrette bırakacak derecede taktirle karşılanan demir mamülü işler vardır. Hükümetin bu enstitüler için esirgemediği hiçbir fedakârlığın meyveleri pek yakında yerecek hale geldiğini enstitüyü gezenler ve eserleri görenleri hep anlamışlardır. Birkaç sene sonra enstitüden yetişenler Urfa sanat hayatı üzerinde önemli tesir yapacak bir devrim yapacaktır. Birkaç güne kadar açık bulunan sergiyi herkesin görmesini tavsiye ederiz." (Yenilik, 1 Temmuz 1947: 1).

Enstitü'nün bu sergileri her eğitim-öğretim yılının sonunda düzenlediğini belirtmek gerekir. Üstelik bu sergilerin açılışları yerel basın aracılığı ile halka da duyurulmuştur. Örneğin, Yenilik gazetesi 1947-1948 eğitim-öğretim yılının sonunda "Erkek Sanat Enstitümüzün Sergisi Açıldı" başlıklı haberle Urfa halkına enstitü sergisinin açıldığını şöyle duyurmuştur:

"İlimiz Erkek Sanat Enstitüsü öğrencilerinin yıllık çalışmalarını gösterir sergi 26/6/948 Cumartesi gününden itibaren beş gün müddetli atölye binalarında açık bulunduracaktır. Bu müddet içinde, çocuklarımızın işlerini ve tezgah başındaki çalışmalarını görmek üzere Sayın halkımızın davetli olduğu bu sergiyi gezmelerini tavsiye ederiz"¹⁴ (Yenilik, 28 Haziran 1948, s. 1).

¹⁰ "Erkek Sanat Enstitümüz geçen Cumartesi akşamı belediye sinema binasında bir müsamereler vermiştir. Valimizin ve kalabalık seyircinin hazır bulunduğu bu müsamerelere istiklal marşı ve marşın canlı tablosuyla başlanmış ve öğrencilerin musiki kabiliyetini gösteren şarkı ve türküler söylenmiştir. 'Bir Cihan Gömdüm' piyesiyle 'Cesaret Rekori' komedisi temsil edilmiştir. Bu temsillerde rol alan değerli öğretmenlerle öğrenciler çok iyi şekilde muvaffak olmuşlar ve çok alkışlanmışlardır." Yenilik, 15 Haziran 1949, s. 1.

¹¹ Erkek Sanat Enstitüsü, Kız Sanat Enstitüsü binasında birden çok müsamereler vermiştir. Akgün, 3 Nisan 1954, s. 1.

¹² "Şehrimizin Erkek Sanat Enstitüsü, Kız Enstitüsü binasında yıllık müsameresini verdi. Mesailerinin çokluğu nazarı itibare alınırsa yaptıkları başarı takdirle anılır. Emek atölyesi öğrencileri büyük bir ferağatla çalışarak memleket evlatlarına örnek teşkil edecek mahiyette temsil ettikleri 'Emek Atelyesi' adlı piyes bilhassa nazarlarımızı celb etti. Sanat alanında hem tatbiki hem de nazari bir bilgi verilmesi, bütün seyircilerin sevgilerine mazhar oldu. İstiklal tablosunun canlı olarak temsil edilişi milli gururlarımızı yükseltti. Saat 20'de İstiklal marşından sonra okul müdürü Suphi Erten "Sanat okulunun gayelerini belirten veciz bir konuşma yaptı. Müteakiben şarkılara geçildi. Memleket türkülleri korosunun güzel bir şekilde hazırlanışı haklı olarak alkış topladı. Manolağdan sonra muhtekirlere bir ibret dersi veren, cehaletliğin fenalığını belirten İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun 'Kağa Tamircisi' adlı iki perdelik komedi piyesine geçildi. Baştan sona kadar canlı geçen ve kalkaha tufanına boğan bu piyes tahminlerin fevkinde başarılı oldu. Halıcı Ahmet rolünü yapan Turgut Akar ziyadesiyle muvaffak oldu. Yalnız fazla tülüata kaçtı. Mamafi bu kadar yapmak büyük bir başarıdır. Okul salonunun pek dar oluşu misafirleri üzdüğü de görevli öğretmen ve öğrenciler azami kolaylığı gösterdiler. Görevli Selim Gürses davetlileri nazikane karşıladı. Hocaların bütün davetlilere refakat ederek yer göstermeleri centilmenliklerini açıkladı. Başta okul müdürü Suphi Erten, bütün öğretmen ve öğrencilerin yaptıkları başarıları iftihar vesilesile andık. Bu yönden kendilerini candan tebrik eder, var olsunlar deriz." Akgün, 1 Nisan 1954, s. 1.

¹³ Sadece sivil yerlerde değil askerî yerlerde de müsamereler düzenlendiği olmuştur. 1965 yılının Nisan ayında 2 nci Zırhlı Süvari Alayı sinemasında düzenlenen müsamereler bu duruma örnek teşkil etmektedir. Demokrat Urfa, 28 Nisan 1965, s. 1.

¹⁴ 1948-1949 eğitim-öğretim yılı sonunda açılan sergisi ise Yenilik gazetesine şu ifadelerle yansımıştır: "Geçen Cumartesi'den başlamak ve Perşembe akşamı bitmek üzere Erkek Sanat Enstitümüz yıllık sergisini açmıştır. Demir ve marangozluk işlerine ait güzel işler, eserler sergide teşhir edilmiş ve görenleri tarafından taktirle karşılanmıştır." Yenilik, 2 Temmuz 1949, s. 1. İlerleyen yıllarda da bu sergiler devam etmiş ve yine

Sonuç

Mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi adına Urfa'da açılan ilk enstitü Urfa Kız Enstitüsü ve ikincisi ise Urfa Erkek Orta Sanat Okulu, sonraki adıyla Urfa Erkek Sanat Enstitüsü'dür. Özellikle de Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, savaş ekonomisi şartlarında olunmasına rağmen Cumhuriyet'in eğitim ideolojisinin hızla ve zaman kaybetmeden gerçekleştirilmesine ve kalifiye teknik eleman yetiştirilmesine çalışıldığının önemli bir kanıtıdır.

Bu enstitüde kuruluş yıllarından başlanarak Ağaç İşleri, Demircilik ve Tesviyecilik olmak üzere üç farklı zanaat dalı üzerinde öğrenciler eğitime çalışılmış ve tıpkı Urfa Kız Enstitüsü'nde olduğu gibi öğrencilerin yapmış oldukları çalışmalar sergiler aracılığıyla halka tanıtılmıştır. Sergilerin yanı sıra kimi zaman durumu iyi olmayan öğrencilere yardım edebilmek amacıyla, kimi zamansa sadece sosyal bir etkinlik olarak düzenlenen müsamereler de ayrı bir öneme sahip olmuştur. Dolayısıyla Urfa Erkek Sanat Enstitüsü genel olarak Urfa halkı ile hep iç içe olmuş bir kurumdur. Gerek öğretmen gerekse öğrenci profiliyle örnek vatandaşı sergileyen bu enstitü zamanla Urfa'nın önemli ve saygın eğitim kurumlarından biri haline gelmiştir.

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü hem verdiği mesleki ve teknik eğitimle hem de sosyal faaliyetleriyle Urfa'da eğitim hayatıyla birlikte sosyo-kültürel hayatın da canlanmasında önemli katkıları olan öncü kurumlardan biri olmuştur.

KAYNAKÇA

A. KİTAPLAR

- AYVERDİ, İlhan (2008). Misalli Büyük Türkçe Sözlük, C. II, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
GAZEZOĞLU, Kemal, ŞENGÜL, A. Zeki v.d., (1967). 1967 Urfa İl Yılığ, Sivas: Doğu Matbaası.
KÜRKCÜOĞLU, A. Cihat (2008). Şanlıurfa 1850-1950 (Fotoğraflarla Zaman, Mekan, İnsan), Şanlıurfa: Şurkav Yayınları.
ORAN, Sabri (1952). Erkek Orta Sanat Okulları ve Erkek Sanat Enstitüleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
ÖZALP, Reşat ve IRMAK, Mehmet (1961). Türkiye'de 100 Yıllık Mesleki ve Teknik Öğretim, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
ÖZALP, Reşit (1956). Rakamlarla Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim, Ankara: Maarif Basımevi.
TURAN, Kemal (1996). Ahilik'ten Günümüze Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
TÜRK, Ercan ve KATIRCI, Meral (2010). Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010), Ankara: M.E.B. Yayınları.
_____. Erkek Sanat Enstitüleri (1960). İstanbul: Matbaacılık Okulu.
_____. Erkek Teknik Öğretim (1949). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
_____. Erkek Teknik Öğretim [t.y.]. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
_____. Teknik Öğretim Hakkında Rapor (1941). Ankara: Maarif Matbaası.
_____. Türkiye'de Mesleki ve Teknik Öğretim (1959). İstanbul: Matbaacılık Okulu.

B. MAKALELER

- AKSAKAL, Hasan (2009). "Tanzimatın İki Yüzü: İcraatları ve Temsil Ettikleri Değerler Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Reformculuk Analizi: Midhat Paşa ile Sultan II. Abdülhamid", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 2/9. s. 11-22.
BOZKURT, Nebi (2006). "Müsamereler", DİA, C. 32, Ankara: TDV Yayınları, s. 75-76.
SÖĞÜTLÜ, İlyas (2010). Türk Modernleşmesi Sürecinde Midhat Paşa, C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 11, S. 1, s. 101-113.

C. TEZLER

- BENLİ, Zehra Kamile (2004). Devlet ve Siyaset Adamı Olarak Ahmet Şefik Midhat Paşa (1822-1884), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi SBE.
KOCAKAYA, Niyazi (2007). Niğde Erkek Sanat Enstitüsü ve Meslek Liseleri (1944-200), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi SBE.
ORAK, Abdullah (2015). II. Dünya Savaşı Sürecinde Urfa (1939-1945), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi SBE.
ÖZTÜRK, Şehnaz (2006). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Urfa'da Eğitim, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi SBE.

D. URFA ERKEK SANAT ENSTİTÜSÜ ARŞİVİ

- Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Şeref Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Diploma Defterleri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Öğretmen ve Memur Sicil Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü Öğrenci Kütük Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1946-1947 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1947-1948 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1948-1949 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1956-1957 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1959-1960 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1960-1961 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1961-1962 Eğitim-öğretim yılı I. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1949-1950 Eğitim-öğretim yılı II. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1950-1951 Eğitim-öğretim yılı II. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1951-1952 Eğitim-öğretim yılı II. Devre Sınıf Geçme Defteri.

Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1952-1953 Eğitim-öğretim yılı II. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1953-1954 Eğitim-öğretim yılı II. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1956-1957 Eğitim-öğretim yılı II. Devre Sınıf Geçme Defteri.
Urfa Erkek Sanat Enstitüsü, 1960-1961 Eğitim-öğretim yılı II. Devre Sınıf Geçme Defteri.

E. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

BOA, Fon Kodu: DH.MKT, Dosya No: 1074, Gömlek No: 17.

F. GAZETELER

Akgün, 28 Mayıs 1952.

Akgün, 2 Mart 1954.

Akgün, 6 Mart 1954.

Akgün, 22 Mart 1954.

Akgün, 1 Nisan 1954.

Akgün, 3 Nisan 1954.

Akgün, 8 Nisan 1954.

Akgün, 12 Haziran 1954.

Demokrat Türkiye, 30 Mayıs 1966.

Demokrat Urfa, 26 Aralık 1958.

Demokrat Urfa, 28 Nisan 1965.

Demokrat Urfa, 3 Temmuz, 1965.

Yenilik, 1 İkinciteşrin 1944.

Yenilik, 1 Temmuz 1947.

Yenilik, 6 Ekim 1947.

Yenilik, 28 Haziran 1948.

Yenilik, 15 Haziran 1949.

Yenilik, 2 Temmuz 1949.

G. ÇEVİRİMİÇİ YAYINLAR

URL-1

https://www.academia.edu/4501084/Ya%C5%9Fanan_Bir_Cumhuriyet_Miras%C4%B1_%C3%96rne%C4%9Fi_Olarak_Kayseri_Erkek_Sanat_Enstit%C3%BCs%C3%BC

EKLER

EK-1

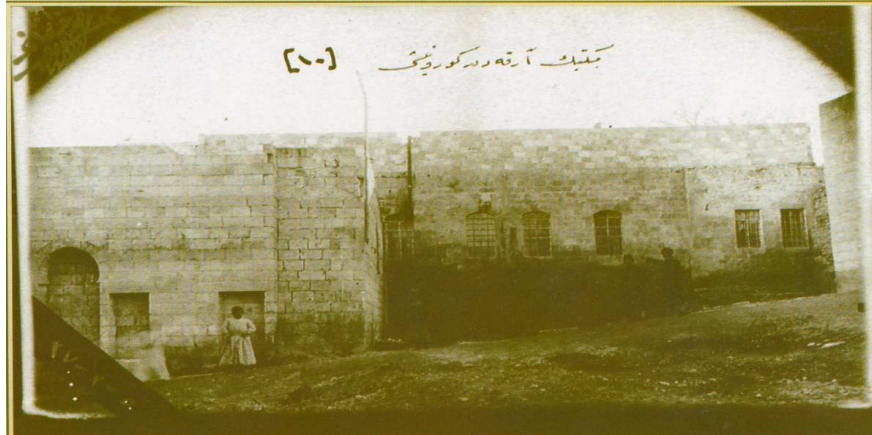
URFA MEKTEB-İ SANAYİ'NİN İDARE HEYETİ VE ÖĞRETMENLERİ

Kaynak: KÜRKÇÜOĞLU, A. Cihat (2008). Şanlıurfa 1850-1950 (Fotoğraflarla Zaman, Mekan, İnsan), Şanlıurfa: Şurkav Yayınları, s. 170.

EK-2

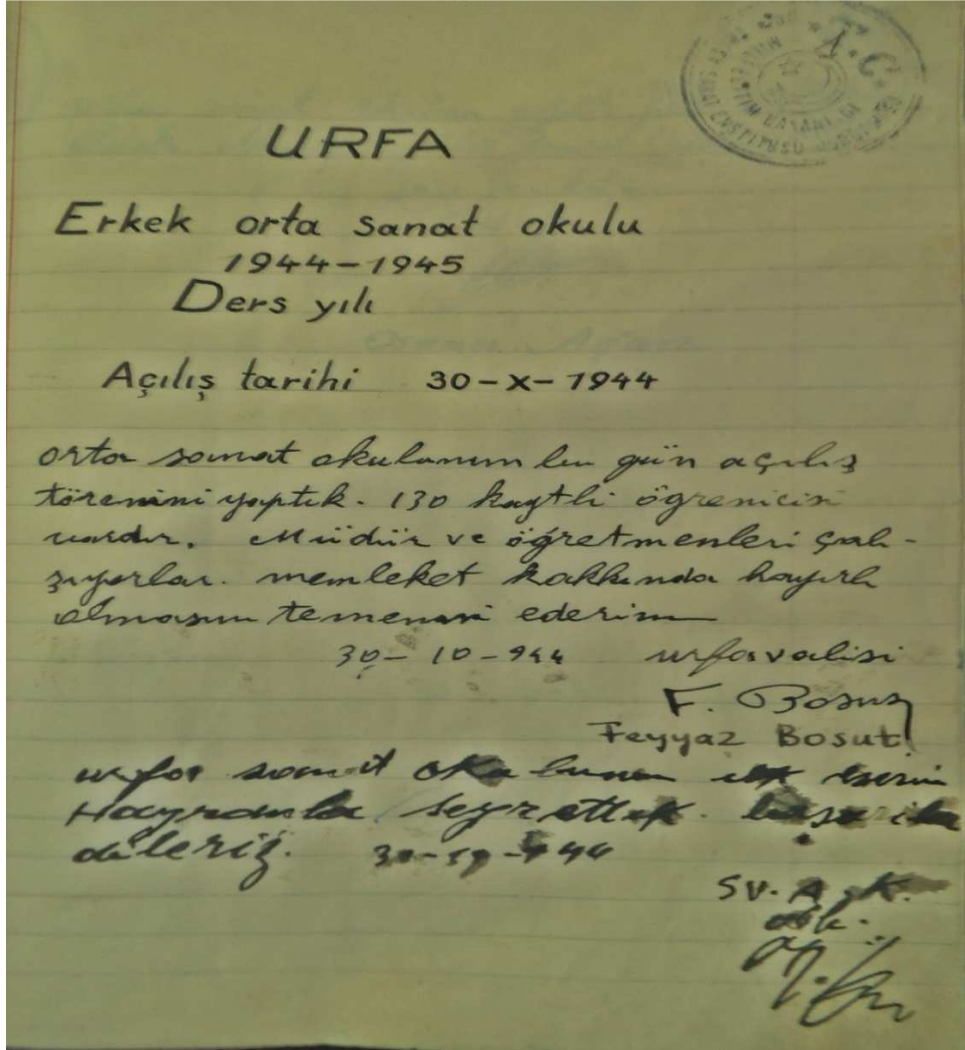
MEKTEB-İ SANAYİ BİNASININ (URFA) ARKADAN GÖRÜNÜŞÜ

Kaynak: KÜRKÇÜOĞLU, A. Cihat (2008). Şanlıurfa 1850-1950 (Fotoğraflarla Zaman, Mekan, İnsan), Şanlıurfa: Şurkav Yayınları, s. 173.

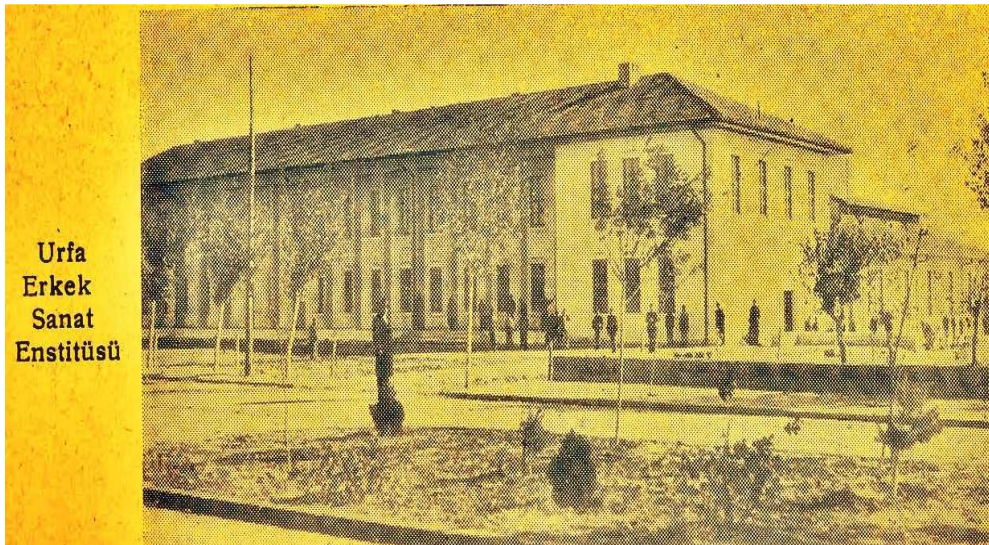

EK-3
URFA ERKEK ORTA SANAT OKULU'NUN AÇILIŞINA DAİR BELGE

Kaynak: Erkek Sanat Enstitüsü Şeref Defteri.

EK-4
URFA ERKEK SANAT ENSTİTÜSÜ BİNASI

Kaynak: Erkek Teknik Öğretim (1949). Ankara: Milli Eğitim Basımevi, s. 81.